

OBCHODNÍ AKADEMIE

Praha 2, Vinohradská 38

Projekt OPPA

CZ.2.17/3.1.00/34171

Evropský sociální fond. Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti.

Název exkurze	Velká Amerika
	Typ: topografická, technická, přírodopisná, památková; 16 zast. (7 úkolů)
Organizace	Začátek: Praha – Zličín Konec: Praha – Hlavní nádraží Náklady: jízdné 50 Kč Délka: 8,2 km, 6 h (trasa 4 h)
Hlavní pojmy	geologie Českého krasu, stratotypy, užití vápence, suroviny pro železářství, technologie nálevkování, lomy na Mořině, hornické skanzeny, hrad Karlštejn, kaple sv. Kříže, Mistr Theodorik
Přílohy	Mapa trasy, Metodické pokyny, Pracovní úkoly

č.	přesun	zastávka	výklad
1	==	metro Zličín	ZAHÁJENÍ: sraz před výstupem ze stanice metra B „Zličín“, doporučen předstih 15' – <i>přivítání, představení, prezence, popis trasy, místo a čas ukončen</i> PŘESUN: bus č. 311 (do Řevnic), z nástupiště ze střední části ostrůvku více vP Zajímavosti cestou – za hranicí města areály satelitních městeček – Nučice – v 19./20. st. významná těžba železné rudy, železářny – Vysoký Újezd – vP novorenesanční zámek – Trněný újezd – vL vápencový lom Holý vrch; součást obce Mořina
2	BUS; od zastávky dál vP	synagoga	Mořina – obec v okrese Beroun, asi 700 obyvatel ; první zmínka je ze 14. století – někdejší centrum těžby vápence – upravárenský závod bude vidět dál nahoře – turistické východisko k lomům ; hlavní silnice po 3 km sestoupí ke Karlštejnu • kostel sv. Stanislava – <i>jeli jsme kolem</i> ; gotický ¹³⁵³ , později barokně upravený • židovská čtvrť – nacházela se v těchto místech, byla malá – v 19. st. 16 rodin – zanikla ve 30. letech 20. st.; jejích asi 8 domů zde existuje v přestavbách – synagoga – vP čp. 59; nejištěné stáří, zrušena poč. 20. st.; pak sokolovna, obytný
3	žlutá níže, vP, nahoru	před hřbitov	• rodinný dům – <i>svah naproti vP</i> ; originální a zároveň kontroverzní dominanta – arch. Holubec a Sedlák, dokončena 2009; obtížné povolení od Správy CHKO – v horním podlaží vstup a 2 ložnice, v prostředním obytný prostor, dole fitness – vnější obklad neupravené modřínové řezivo, uvnitř pohledový beton a bílé ladění – situování kolmo k vrstevnicím; přísný jednoduchý výraz – <i>jak se líbí vám?</i> • židovský hřbitov – svažité, dobře dochovaný, používán od 18. st. ¹⁷³⁵ – asi 150 barokních a klasicistních náhrobků , nápisy hebrejské, německé i české – na márnici latinsko-hebrejská pamětní deska z doby založení hřbitova – <i>následuje okruh po hřbitově, přečtěte si některé nápisy</i>
4	loukou nahoru, vP podél trati	přejezd	→ ÚKOL PRO STUDENTY č. 1 Železnice do Mořiny – <i>nerostné zdroje v okolí, vápenc a jeho užití, Pražská železářská společnost, Kladensko-nučická dráha, dnešní stav</i>
5	žlutá nahoru, vL	zadní vyhlídka na Velkou Ameriku	Historie těžby • v minulosti – od středověku příležitostná těžba o nevelkém rozsahu – povrchový sběr kamenů, olamování skalních výchozů (končilo po pár metrech) – pálení vápna a jeho vývoz, kámen pro stavebnictví a sochařské práce • rozmach – od konce 19. st. v souvislosti s rozvojem vysokopecního železářství – též cukrovarnictví (saturace = čištění surové šťávy), výroba sody a karbidu, sklářství (místo křídly), stavebnictví (vápno, cement; kámen), koželužnictví – těžbu zahájil 1891 – podnikatel Bächer , povolení posléze prodal ¹⁸⁹⁸ PEG

			<p>– PEG byla bohatá společnost uplatňující technicky náročná řešení – viz <i>později</i></p> <p>– v r. 1900 zde bylo otevřeno ložisko – současná Velká Amerika a Mexiko</p> <p>– další rozvoj těžby na plošině západně (<i>dál vpřed</i>) – ložisko Budňany (Malá A.), kde se intenzivně těžilo za 2. sv. války</p> <ul style="list-style-type: none"> • ukončení – v 50.-60 letech postupné ukončení těžby, nejdříve v Budňanech <p>– v r. 1958 byla uzavřena Malá a 1964 Velká Amerika; přesun těžby na Čerínku</p> <p>– majitelem je dnes Lomy Mořina s. r. o., těží v jiných ložiscích – viz <i>později</i></p> <p>→ ÚKOL PRO STUDENTY č. 2</p> <p>Lom Velká Amerika – vznik, rozměry, historie těžby, těžební etáže, štoly, ilegální navštěvování, nudismus a trampink, filmový exteriér</p> <p><i>ORGANIZACE: stezka je bezpečná, přesto účastníkům zdůrazníme <u>opatrnost</u> a kázeň – nepřibližovat se k okrajům lomů, nevzdalovat se od určené trasy</i></p>
6	žlutá, podél lomu	vyhlídka na haldě	<p>→ <i>žlutá pokračuje křovím podél severní (vP) hrany, bez výhledu</i></p> <p>Technologie těžby – unikátní technická památka evropského významu</p> <ul style="list-style-type: none"> – těžba zdola pomocí štol – tzv. nálevkování – tato metoda byla zvolena z důvodu rozdělení kvalitních vápenců příčnými zlomy – posunuté bloky nešlo propojit, těžily se samostatně v soustavě jámových lomů • 1) průzkum – výchozy byly vzorkovány průzkumnými rýhami (rešny), sondami – přesné zjištění umožnily jen průzkumné štoly – obvykle pak rozšířeny na dopravní • 2) štoly – hlavní sběrná štola (překop) ražena mimo vápence, souběžně s ložiskem – z ní se pak vyrazily do vlastních ložisek příčné štoly • 3) komíny – vyraženy dovrchně z příčných chodeb jako nálevkovité sýpy – název – lom se rozšiřoval kolem sýpu – vápenec padal dolů, roztloukal, nakládal na vozíky – více šikmých komínů vedle sebe se postupně propojilo do jednoho patra • 4) patra – patro bylo podsednuto chodbou a do dna raženy zespoda další komíny – postupným rozvinutím pater se těžba zefektivnila – použito až 6 etáží <p>→ ÚKOL PRO STUDENTY č. 3</p> <p>Technické vybavení těžby – <i>ruční nástroje v minulosti, pneumatické vrtání, drtiče; doprava materiálu (kolejová, automobilová, dnešní dumpery)</i></p> <p>Přírodní prostředí – metoda už se nepoužívá, je pozoruhodnou technickou památkou</p> <ul style="list-style-type: none"> – zvláštností je i to, že nebylo potřeba pozemních komunikací – doprava v podzemí – poměrně neporušené přírodní prostředí tak sahalo až k hranám lomů – vznikla nová přírodní stanoviště – vegetace na stěnách, též uměle vysazovaná – odlišné osluněné horní části stěn (tařice) a zastíněné dolní (lomíkámen) – v podzemních chodbách bylo zjištěno 13 druhů netopýrů a vrápenců <p>Severní ložisko – <i>vL výše</i>; značné zkrasovění, otvírka se vůbec neuskutečnila</p> <ul style="list-style-type: none"> – Severní překop – <i>pod námi ve 3. patře směrem vL</i>; nákladně proražen k ložisku – odbočka k menšímu Lomu u Kozolup (v Podložním ložisku, Sluneční) – <i>150 m vL</i>
7	pomník, (žlutá) na okraj Mexika	vyhlídka na Mexiko	<p>→ <i>za navážkami pokračuje žlutá mírně vP (hůře patrné), pak níže lesem a odbočka vL</i></p> <p>→ ÚKOL PRO STUDENTY č. 4</p> <p>Geologie Českého krasu – <i>Barrandien, vápenec, stratigrafické zařazení, těžené vrstvy, tektonické uspořádání, krasové jevy</i></p> <p>Lom Mexiko – též Trestanecký, Dešťový, Schniloušák; asi nejhezčí v oblasti</p> <ul style="list-style-type: none"> – 340 x 115 m, hloubka 80 m, 5 těžebních pater – vznikl jako zlomem oddělená západní část peronu Amerika, skoro kolmé vrstvy • štoly – ve stěnách napočítáme 24 portálů štol a několik krasových jevů – 1. patro (<i>vL nahoře</i>) – Zaječí štola – dříve na povrch, římsa Zaječí procházka – 2. patro (<i>vL nahoře</i>) – Rytířská štola – k Velké A. a k závodu; níže propast Troska – 3. patro (<i>vL uprostřed</i>) – napojení na Severní překop – k Velké A. a k závodu – 4. patro (<i>vP dole vzadu</i>) – nápadný portál Gotické štoly, z níž je přístup do

			<p>Únorové propasti – 42 m k hladinu jezírka, které je hluboké 11 m – 5. patro (vP dole pod námi) – zatopená štola k Velké Americe i ke Kanadě Pomník – 2 m nahrubo otesaný kámen s mříží (křížem) a nápisem, autor Petr Váňa – na paměť asi 1400 převážně politických vězňů tehdejšího režimu v letech 1949-53 – byl financován sbírkou Konfederace politických vězňů a Lomy Mořina s. r. o. – pracovali za krutých podmínek, těžké denní normy – „Český Mauthausen“ – po ½ - 3 měsících obvykle fyzicky a psychicky podlomění končili v nemocnici – za 2. sv.v. zde byl též tábor nucených prací pro zločince, po válce věznění Němci</p>
8	žlutá lesem, vP dolů loukou	závora	<p>→ po žluté odbočce opatrně zpět podél hrany lomu a pokračování po hlavní trase – lesem po vrstevnici, vP sestup na louku, výše vL závora přes silnici – pozor na auta! Lom Čeřinka – nevidět; 1 km na SZ (za výšinou ve směru silnice), před Bubovicemi – 7 pater, asi 2x větší rozloha než Velká A.; v severním křídle antiklinály Doutnáče – vápenec tudý nákladními automobily převážen ke zpracování do závodu Usedlost Amerika – bude vidět vP nahoře; ½ km na SZ – samota Kopanina¹⁸⁶¹ na pozemcích karlštejského panství; dlouho bez vody¹⁹³² – rodina pachtýřů (nájemců) ji později odkoupila¹⁹²⁶, dodnes spravuje asi 6. generace – začal se pro ni užívat název Amerika, který přešel na celou plošinu a zdejší lomy</p>
9	žlutá loukou	vyhlídka na Kanadu	<p>→ po žluté chodník loukou při okraji lesa, vL opatrně za lomem plošina s výhledem</p> <p>→ ÚKOL PRO STUDENTY č. 5 Společnost Lomy Mořina – vznik, další vývoj, současné dobývací prostory, technické užití vápence, upravárenský závod, Budňanský překop</p> <p>Lom Kanada – těžařsky Nové XII., též Azurový, Modrý, Odkaliště – méně atraktivní, protože slouží jako odkaliště a skládka – 5 pater; v úrovni 3. (upr. ve vzdálenější stěně) okna do Budňanského překopu • Lom Staré XII – západně vedle Kanady; zcela zasypán elektrárenským popílkem – stejná likvidace se zvažovala i u dalších lomů, naštěstí neuskutečněno</p>
10	žlutá lesem a loukou	tabule rezerva-ce	<p>→ po žluté ve stejném směru porostem, níže travnatou plošinou pod hájenkou – cestou je vL vidět věž Karlštejna; u tabule na okraji lesa lze učinit přestávku CHKO Český kras – nejvýznamnější krasová oblast v Čechách a 2. po Moravském – pestré geologické složení – prvohorní vápence (silur-devon) i břidlice a vyvřeliny – jen do 500 m n. m., přesto členitý reliéf vytvořený erozí Berounky a jejích přítoků – teplomilná společenstva dubo-habrových lesů, stepní vegetace – turistika – Koněpruské jeskyně, Svatý Jan pod Skalou, rezervace Koda, údolí Berounky (Srbsko), Radotínské údolí (na hranici Prahy) aj. – Chráněná krajinná oblast – vyhlášena 1972, sídlo správy je na Karlštejně – Národní přírodní rezervace Karlštejn – vstupujeme do ní; největší v CHKO – často porušován zákaz stanovat či rozdělovat oheň v NPR</p>
11	žlutá lesem	vyhlídka na Malou Ameriku	<p>→ po žluté mírně vL lesem podél hrany Malé Ameriky; téměř bez výhledů Lom Malá Amerika – též Školka, Rešna, Nákladový; oblíbený atraktivní lom – délka asi 150 m, 5 pater; ze 3 stran kolmé stěny – na JZ navážka – strmý skalnatý a hliněný svah, užíván k sestupu dolů – 3. patro – vL uprostřed; několik oken (tzv. galerie) Budňanského překopu, svislou šachtou spojena dolů se 4. patrem (jeho zbytkem je poloostrov vL) – 5. patro – zatopeno jezírkem – hloubka 10 m, žijí zde raci bahenní, kapři aj. ryby – na dně byl sestaven nákladní automobil, který po šikmém sjezdu (dnes pod vodou) vyvážel materiál k těžní kleci, tou nahoru do překopu</p>
12	dozadu lesem	k lomu Modlitebna	<p>→ neznačená cesta od sz. okraje Malé Ameriky, kolem ruin, vP, k nápisu „Modlitebna“ – terén zde je členitý a nepřehledný, nutno dobře znát!, pohybovat se opatrně !!!</p> <p>→ ÚKOL PRO STUDENTY č. 6 Ložisko Budňany – charakteristika, obtíže těžby, soustava lomů, Kamenská štola, lomy Modlitebna, Liščí a Podkova, pověst o Hagenovi</p>

13	žlutá lesem, sestup, vP	dub 7 bratří	<p>→ <i>od Malé Ameriky po žluté lesními cestami plošinou, pak odbočen í vP a sestup</i> Dub sedmi bratří – památný strom, stáří asi 350 let, obvod kmene 460 cm, odumírající – dle pověsti se zde setkávalo 7 bratrů loupežníků, kteří si zde dělili kořist – frekventované rozcestí turistických cest – končí zde žlutá, po níž jsme přišli Červená turistická trasa č. 001 – tento úsek byl poprvé vyznačen KČT r. 1889 – naše nejstarší existující trasa – historicky ale 2. po zaniklé u Svatojánských proudů – odtud pokračuje přes Bubovické vodopády a Svatý Jan pod Skalou do Berouna – teď po ní půjdeme ½ km do údolí Bubovického potoka</p>
14	červená dolů, údolím	zatačka s výhledem na hrad	<p>→ <i>po červené lesní cestou do údolí, pak neznačeně asfaltkou pokračovat dolů</i> – řada možností k občerstvení – první je vL penzion Pod Dračí skálou (zahrádka) Hrad Karlštejn – jedna z neznámějších českých památek, krásné umístění v krajině • historie – budoval Karel IV. od roku 1348, stavěl se jen 10 let (výzdoba déle) – výjimečné postavení, symbolizoval císařskou moc – určen pro úschovu říšských korunovačních klenotů, státních listin, relikvií světců – dočasně uloženy i české korunovační klenoty, archiv Koruny české; pak úpadek – sporná rekonstrukce koncem 19. st. – architekt Mocker, puristická regotizace; zničeny pozdější přestavby, provedeny značné změny (zakončení věží, brány) – kandidatura na Světové dědictví UNESCO stažena, je možné obnovení</p> <p>→ ÚKOL PRO STUDENTY č. 7 Části hradu Karlštejna – <i>spirálovitá kompozice, purkrabství, Císařský palác, Mariánská věž, Velká věž, kaple sv. Kříže (obrazy)</i></p>
15	asfaltka dolů	křížovatka	<p>Městys Karlštejn – obec v podhradí, později zv. Budňany, povýšená na město; 760 ob. – sv. Šebestián – <i>křížovatka</i>; socha z dílny Brauna; popravený římský důstojník – fara – vL u křížovatky; barokní, s muzeem betlému – kostel sv. Palmacia – <i>nevidět, bude dál vP</i>; založil Karel IV. – značná turistická komerce, cestou níže pěkné průhledy zpět na hrad</p>
16	asfaltka dolů, vP	před mostem	<p>Budňanská skála – <i>svah zpět naproti mostu</i> – stratotyp = vzorové rozhraní vrstev dle výskytu vůdčích zkamenělin – zde hranice mezi silurem a devonem (prvohory) – vede podél mohutnějších vrstev – tento stratotyp je pomocný, hlavní světový je nedaleko v Klonku u Suchomast – disharmonické vrásnění – tence vrstevnaté vápence se vrásní do složitých malých vrás, zatímco odolnější lavicové vrstvy tvoří jednoduché velké vrásy PŘESUN – <i>za mostem vP železniční stanice „Karlštejn“ – nástupiště podchodem</i> – <i>zakoupit skupinovou jízdenku do „Praha – Radotín“ (s Opencard á cca 26 Kč)</i> – <i>jízda trvá 43', přes „Praha – Smíchov“ na „Praha – Hlavní nádraží“</i> – <i>po příjezdu ukončení akce – rozloučit se, poděkovat za pozornost, vyplnit zprávu</i></p>
Konec			

Zpracoval RNDr. Stanislav Koňářík, OA Vinohradská, verze 2013-09-07